

1



1990 metų spalio 12 dienos popietę mano brolis dvynys Tomas įžengė į viešąją biblioteką Tri Riverse, Konektikute, užsidarė vienoje iš galinių kabinų skaitytojams ir pradėjo garsiai melstis Dievui, kad jo sumanyta auka būtų priimta. Tą dieną bibliotekai oficialiai vadovavo ponios Teresa Fenek, vaikų skyriaus bibliotekininkė, nes jos viršininkė buvo visai dienai išvykusi į susirinkimą Hartforde. Ji priėjo prie mano brolio ir paprašė netriukšmauti, antraip jis turėsias išeiti iš bibliotekos. Mat jo balsas girdėti net prie registracijos stalo kitame patalpos gale. O juk esą ir daugiau lankytojų. Jeigu jis noris melstis, pridūrė ji, tai verčiau būtų eiti į bažnyčią, o ne į biblioteką.

Tos dienos išvakarėse mudu su Tomu drauge praleidome keletą valandų. Paprastai sekmadienio popietę aš jį pasiimdavau iš Setlio korpuso valstijos ligoninėje, vedavausi pavalgyti, paskui eidavome aplankyti patėvio arba tiesiog pasivažinėti, o tada iki vakarienės grąžindavau jį atgal į ligoninę. Sėdėdamas priešais brolių prie galinio staliuko *Friendly's* restorane, kvėpavau jo pučiamais tabako dūmais ir nežinia kelintą kartą varčiau jo albumą, pilną spaudos iškarpų apie Persijos įlankos krizę. Jis pradėjo visa tai rinkti dar rugpjūtį – kaip įrodymą, kad netrukus prasidėsias Armagedonas ir kilsiąs lemiamas mūšis tarp gėrio ir blogio.

– Amerika jau šitiek metų gyvena skolintu laiku, Dominykai, – kartojo jis man. – Vaidina pasaulio kekšę, murdosi mūsų godume. O dabar visiems teks už tai sumokėti!

Jis, regis, negirdėjo mano barbenimo pirštais į stalą.

– Nenoriu nusukti kalbos, – pasakiau, – bet man smalsu, kaip sekasi tavo kavos verslas?

Nuo tada, kai kasdienė aštuonių miligramų haldolio dozė nutildė balsus Tomo galvoje, jis pradėjo rytais ligoninės hole prekiauti kava, cigaretėmis ir laikraščiais, kuriuos pardavinėdavo iš metalinio vežimėlio, labiau išklibusio ir nestabilaus nei jo paties dvasinė būseną. Kaip ir daugelis tenyškčių pacientų, jis neatsispirėdavo kofeinui ir nikotinui, tačiau tikrąja ir galingiausia Tomo aistra tapo laikraščiai.

– Kaip galima dėl pigesnės naftos žudyti žmones? Kuo *šitai* pateisinti? – Kalbėdamas jis smarkiai mostagavo rankomis; jo delnai buvo išterlioti spaudos dažais. Tos murzinos rankos turėjo atkreipti mano dėmesį – tai buvo savotiškas perspėjimas. – Kaip mums išvengti Dievo keršto, jei šitai negerbiame žmogaus gyvybės?

Prie mūsų priėjo padavėja – mergaičiukė iš vidurinės mokyklos, prisigėsi du ženkliukus. Ant vieno buvo parašyta: „Labas, aš Kristina“, o ant kito – „Dėkoju už kantrybę. Aš dar mokausi!“ Ji paklausė, ko pirmiausia norėtume – sūrio lazdelių ar sriubos?

– Negalima tuo pat metu tarnauti ir Dievui, ir pinigams, Kristina, – pareiškė jai mano brolis. – Amerika tuoj vems savo pačios krauju!

Maždaug po mėnesio – prezidentui Bušui paskelbus apie „smėlyje nubrėžtą liniją“ ir veikiausiai nebeišvengiamą konfliktą, – ponija Fenek išdygo ant mano namų slenksčio. Ji pati mane susirado – miesto gyventojų žinyne susiieškojo, kur gyvenu, o tada lyg iš giedro dangaus nukrito prie mudviejų su Džoja buto durų ir nuspaudė skambutį. Mostelėjusi ranka į savo vyrą, kuris laukė jos, sėdėdamas kelkraštyje pastatytame mėlyname *Dodge Shadow* automobilyje, ji prisistatė esanti ta bibliotekininkė, kuri paskambino pagalbos telefonu.

– Jūsų brolis visada būdavo toks švarus ir rūpestingas, – pareiškė ji man. – Tikrai ne apie kiekvieną galėčiau taip pasakyti. Su tais žmonėmis tenka elgtis griežtai. Juk kasdien, kiekvieną mielą dieną, valstijos ligoninės autobusiukas išmeta juos pačiame miesto centre ir palieka likimo valiai. Jie neturi nei kur eiti, nei ką veikti. Iš krautuvų juos veja – dievažiai, prekyba ir taip sunkiai einasi! Tai jie tiesiog sulenda į biblioteką ir sėdi. – Kalbėdama ji tolydžio bandė nesąmoningai nusukti žalsvas akis nuo mano veido. Mudu su Tomu esam *identiški* dvyniai – ne dizigotiniai, taigi esam kilę iš to paties apvaisinto kiaušio-

nėlio, kuris skilo perpus ir ėmė vystytis dviem kryptimis. Poniai Fenek buvo sunku žiūrėti į mane – ji jautėsi žiūrinti į Tomą.

Pamenu, kad buvo šalta, todėl pakviečiau ją vidun – bet tik į prieškambarį, ne toliau. Apie dvi savaites aš be paliovos junginėju kanalų, gaudydamas naujienas apie „Dykumos skydą“ ir sunkiai tramdydamas pyktį bei kaltės jausmą, apėmusius mane po brolio poelgio; aussyse man tebeskambėjo reporterių ir televizijos vedėjų balsai – visi tie siurbėlės iš kailio nėrėsi, kad užsitikrintų sau vietą kitos savaitės prietrankų parade. Aš nepasiūliau poniai Fenek nusivilkti palto. Likau stypsoti, sukryžiuavęs ant krūtinės rankas ir susigrūdęs į pažastis sugniaužtus kumščius. Kad ir ko ji atėjo, tegu greičiau kloja ir nešdinasi.

Ji pasakė norinti, kad aš suprasčiau, su kokiais sunkumais pastaruoju metu tenka susidurti bibliotekininkams. O juk kadaise tai buvęs malonus darbas – šiaip ar taip, ji mėgstanti bendrauti su žmonėmis. Bet dabar bibliotekos turinčios kliautis kiekvieno miesto valkatos ar benamio malone. Tiems žmonėms nė iš tolo nereikia nei knygų, nei žinių. Jie ateina tik šiltai pasėdėti ir paknapsoti be tikslo, arba kas penkios minutės laksto į tualetą. O juk dabar šitiek sergančių AIDS, narkomanų ir panašiai. Anądien jie radę purviną švirktą su adata, įbėstą į tualetinio popieriaus ruloną vyrų tualete. Jos nuomone, visa šalis dabar esanti nelyginant rašomasis stalas, kurio stalčius kažkas ištraukęs ir kaip pakliuvo išvertęs ant grindų.

Duris aš atidariau basas. Dabar man šalo kojos.

– Ko jūs *norite*? – paklausiau jos. – Ko čia atėjote?

Ji atsakė atėjusi todėl, kad nuo tada, kai mano brolis šitaip pasielgęs, ji visiškai praradusi apetitą ir nė vieną naktį nebegalinti padoriai išsimiegoti. Ir ne dėl to, kad *pati* esanti kalta, – pabrėžė. Juk aišku, kad Tomas iš anksto buvo viską suplanavęs ir būtų padaręs tą patį nepriklausomai nuo to, ar ji ką nors jam sakė, ar ne. Koks tuzinas ar daugiau žmonių jai pasakojo matę jį vaikstantį po miestą ir kažką burbuliuojantį panosėje apie karą, vieną kumštį nuolatos iškėlusį į viršų – tarsi būtų užstrigęs tokia poza. Ji ir pati tą pastebėjusi – visada atrode keistai.

– Jis ateidavo ir kiaurą popietę sėdėdavo periodikos skaitykloje, ginčydamasis su laikraščiais, – pasakė ji man. – Tiesa, po kiek laiko nutildavo. Tiktai dūšaudavo ir žiūrėdavo pro langą, o ranką laikydavo sulenktą ir šitaip sugniaužtą į kumštį. Bet ar kas būtų galėjęs pamanyti, kad tai *ženklas*? Koks sveiko proto žmogus būtų įstengęs visa tai susieti ir nuspėti, kad jis sumanęs *šitokį* dalyką?

– Niekas, – patikinau ją. – Nė vienas iš mūsų to nesupratome.

Ponia Fenek prisipažino ne vienerius metus dirbusi prie lankytojų aptarnavimo stalo, prieš tapdama vaikų skyriaus bibliotekininke, tad puikiai prisimenanti mano motiną, amžiną jai atilsį.

– Ji labai mėgo skaityti. Kiek pamenu, dievino visokias paslaptis ir meilės romanus. Visuomet būdavo tokia tyli ir maloni. Ir tvarkinga iki paskutinio siūlelio! Kaip gerai, kad ji nesulaukė *šito*, vargšėlė! Žinoma, mirti nuo vėžio irgi menkas malonumas... – Tada ji papasakojo, kad jos sesuo mirusi nuo vėžio, o dukterėčia kaip tik dabar su juo besigrumianti. – Mano galva, – pridūrė ponja Fenek, – mokslininkai kada nors išsiaiškins, kodėl dabar šitaip padaugėjo tų susirgimų, ir pasirodys, kad kalti kompiuteriai!

Jeigu ji čia ir toliau vapės, – pamaniau, – aš veikiausiai apsižliumbisiu. Arba neiškentęs jai vošiu.

– Ponia Fenek! – nutraukiau jos kalbas.

Na, gerai, – pareiškė ji, – paklausianti manęs tiesiai: ar mudu su tėvu neįžvelgiame kokios nors jos kaltės dėl to, kas atsitiko?

– *Jūsų?* – nustebau aš. – O kuo jūs čia dėta?

– Nes aš šiuurkščiai jį sudraudžiau, o tada jis taip padarė.

Iš tikrųjų aš kaltinau *save* – kad nepaisiau tų begalinių Tomo šnekų apie islamą ir Armagedoną, kad nelindau į akis daktarams ir neprašiau jų skirti jam vaistų. Ir dar – kad nuvažiauvau į skubios pagalbos skyrių ir padariau veikiausiai labai klaidingą sprendimą. Tą sekmadienį *Friendly's* restorane jis paprašė tiktai stiklinės vandens.

– Aš pasninkauju, – paaiškino, o aš tyčia daugiau nieko neklausinėčiau, nors mačiau tas spaudos dažais ištepliotas rankas, ir užsisakiau sūrainį su bulvytėmis.

Patikinau poniją Fenek, kad ji dėl nieko nekalta.

Gal tada aš sutikčiau išdėstyti tai raštu? Kad dėl to nesą jos kaltės. Šitai jos vyras pasiūlęs, – pridūrė ji. Jeigu aš surašyčiau tai ant popieriaus, gal jai kaip nors pavyktų naktį ramiai užmigti ir ko nors užvalgyti pietums. Gal ji bent valandėlę nusiramintų...

Mudviejų žvilgsniai susidūrė. Šįsyk ji nenusuko akių.

– Man baisu, – pasakė dar.

Paprašiau jos palaukti.

Nuėjau į virtuvę, susiradau rašiklį ir kažkokį plėšomų lipnių lapelių bloknotėlį užrašams – Džoja amžinai parsineša jų iš darbo ir padeda prie telefono. (Tiesą sakant, ji paima jų net daugiau, nei mums reikia.

Anądien pagraibiau po jos žieminio palto kišenės, ieškodamas smulkių pasiuntinukui, ir aptikau dešimtis tų bloknotelėlių. *Dešimtis!*) Drebančia ranka brūkštelėjau prašomą sakinį, suteikdamas poniai Fenek tai, ko ji troško: ramų miegą, valgį ir visišką išteisinimą. Padariau tai ne iš gailėsčio. Tiesiog norėjau, kad ji pagaliau užsičiauptų. Ir nešdintųsi lauk iš mano prieškambario. Ir dar todėl, kad man pačiam buvo baisu. Baisu dėl savo brolio. Baisu, kad esu antroji jo pusė.

Grįžau į prieškambarį ir ištiesęs ranką prilipinau geltoną bloknoto lapelį prie ponios Fenek palto atvarto. Ji krūptelėjo, kai taip padariau, ir tas instinktyvus jos atsakas suteikė man kažkokį menką, niekingą pasitenkinimą. Aš niekad ir nesakiau, kad esu mielas žmogus. Ar kad *nesu* kalės vaikas.

Tiek, kiek žinau apie tai, kas nutiko bibliotekoje 1990 metų spalio 12 dieną, aš žinau iš Tomo pasakojimų ir iš laikraščių naujienų, kurios buvo skelbiamos greta pranešimų apie operaciją „Dykumos skydas“. Ponios Fenek subartas, kad netriukšmautų, Tomas toliau sėdėjo skaitytojo kabinoje ir meldėsi tyliai, be paliovos kartodamas Evangelijos pagal Matą 5 skyriaus 29 ir 30 eilutes: *„Jeigu tavo dešinioji akis skatina tave nusidėti, išlupk ją ir mesk šalin... Ir jeigu tavo dešinioji ranka gundo tave nusidėti, nukirsk ją ir mesk šalin. Verčiau tau netekti vieno nario, negu kad visas kūnas patektų į pragarą.“** Tada iš po savo sportinio megztinio Tomas išsitraukė nepaliečių peilį kukri, kurį mūsų patėvis kaip suvenyrą buvo parsigabenęs iš Antrojo pasaulinio karo. Iki pat tos dienos išvakarių šis peilis, įkištas į makštis ir visų pamirštas, kabojo ant sienos namuose, kuriuose mudu su Tomu užaugome, antrojo aukšto miegamajame.

Chirurgas ortopedas, kuris vėliau lopė mano brolių, negalėjo atsišėbėti tokiu užsispyrimu; pasak jo, šitoks bausis skausmas turėjo priversti jį mesti savo misiją vos įpusėjus. Kairiąja ranka Tomas nuosekliai atliko viską, ką buvo mintyse numatęs. Įkirtęs peiliu į dešiniojo riešo sąnari, jis aštria geležte nurėžė kaulą ir kuo dailiausiai amputavo sau ranką. Dusliai kriokdamas, jis sviedė nukirstą ranką į bibliotekos vidurį, ant grindų. Tada suėmė žaizdą ir suspaudęs perkirstą kaulą ir pul-

* Cituojama pagal: *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis testamentas*, vertė Antanas Rubšys (ST) ir Česlovas Kavaliauskas (NT), Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencija, leidykla „Katalikų pasaulis“, 1998 (žvaigždutėmis žymimos vertėjos pastabos).

suojančią stipininę arteriją, užsuko ir užveržė ją kaip galėdamas tvirčiau. Paskui iškėlė ranką aukštyn, kad bent kiek apmažtų kraujavimas.

Kai kiti žmonės bibliotekoje suprato – ar bent pamanė supratę, – kas čia ką tik nutiko, kilo sumaištis. Kažkas nukūrė prie durų; pora moterų puolė slėptis tarp lentynų bijodamos, kad tas beprotis užpuls ir jas. Ponia Fenek susigūžė po registracijos stalu ir surinko pagalbos telefono numerį. Per tą laiką Tomas spėjo atsistoti, svyruodamas išėjo iš kabinos ir vargais negalais pasiekė artimiausią stalą, prie kurio klestelėjęs atsisėdo ir liko sėdėti sunkiai dūšaudamas, bet šiaip visiškai tylus. Peilis gulėjo kabinoje – ten, kur jį paliko. Tomą ištiko šokas.

Aišku, visur buvo pilna kraujo, nors jo galėjo būti daug daugiau, jei Tomas nebūtų mokėjęs sustabdyti kraujoplūdžio ar pritrūkęs jėgų tai padaryti. (Dar vaikystėje jis vis gaudavo pirmosios pagalbos pirmūno ženklelius ir pažymėjimus, nors aš jau seniai buvau paskelbęs skautų organizaciją esant visiškais mulkais.) Paaškęjus, kad Tomas nekelia grėsmės niekam, išskyrus save patį, ponja Fenek išlindo iš po bibliotekos stalo ir paliepė sargui pridengti ranką laikraščiu. Greitoji medicinos pagalba ir policija atvyko tuo pat metu. Greitosios sanitarai paskubomis sutvarstė mano brolių, pririšo jį prie neštuvų, o ranką įdėjo į plastikinį maišelį su ledukais, kurių kažkas sulakstė atnešti iš šaldytuvo darbuotojų poilsio kambaryje.

Ligoninės priimamajame mano brolis atgavo sąmonę ir griežtai atsisakė leisti chirurgams pabandyti prisiūti jam nupjautąją ranką. Rėjus, mudviejų patėvis, tądien buvo išvykęs; su juo nepavyko susisiekti. Aš tuo metu stovėjau užsikoręs ant pastolių ir stipria vandens srove ploviau triaukščio Viktorijos stiliaus namo Žiletės gatvėje sienas; stauga prie namo, mirkčiodama mėlynais švyturėliais, privažiavo policijos mašina. Į ligoninę atvykau per patį Tomo ginčo su skubiai iškvieštu chirurgu įkarštį ir, kaip sveiko proto giminaitis, privalėjau nuspręsti, ar daryti jam operaciją.

– Mes jį visiškai išjungsime, o kai atsipeikės, privarysim raminaujų iki pat ausų, – pažadėjo man daktaras. Jis buvo jaunas vyrukas televizijos žinių reporterio šukuosena – daugių daugiausia trisdešimties metų. Ir kalbėjo įprastu tonu – nė nebandė kaip nors sąmokslinikiškai šnabždėti.

– O tada aš vėl ją nusiplėšiu, – perspėjo mano brolis. – Negi manot, kad kelios siūlės sutrukdys man atlikti tai, ką privalau? Aš sudariau sutartį su Visagaliu Viešpačiu Dievu!

– Jei prireiks, galėsime jį apraminti pirmąsias kelias dienas, – toliau šnekėjo daktaras. – Kad nervai spėtų sugyti.

– Visatoje yra tik vienas gelbėtojas, daktare! – suriko jam Tomas. – Ir tai tikrai *ne jūs!*

Paskui jie abu atsigręžė į mane. Pasakiau, kad noriu akimirką pagalvoti ir susivokti. Tada išėjau pro duris ir patraukiau koridoriumi.

– Tik neužtrukit per ilgai, – šuktelėjo man pavymui chirurgas. – Jau dabar tėra vos penkiasdešimties procentų tikimybė, kad ranka prigis, o kuo ilgiau lauksime, tuo labiau ji mažės!

Kraujas tvinkčiojo man smilkiniuose. Aš mylėjau brolių. Ir nekenčiau jo. Nebuvo ką daryti su juo tokiu, koks buvo dabar. Ir neįmanoma jo gražinti į ankstesnę būklę.

Kai priėjau koridoriaus galą, galvoje man sukosi tik visokios kvailystės, pavyzdžiui: kaip jam reikės melstis, jei negalės sudėti rankų? Arba pilstyti kavą? Prisidegti cigaretę? Girdėjau jo riksmus kitame koridoriaus gale:

– Tai buvo *tikėjimo* išpažinimas! Tai mano *auka!* Kaip *jūs* drįstate *man* nurodinėti?

Nurodinėti. Šis žodis nelyginant raudonas mygtukas nulėmė mano sprendimą. Staiga tas chirurgas geliu suteptais plaukais pavirto mūsų patėviu ir visais kitais valdingais šunsnukiais, nuo kurių Tomas tiek prisikentėjo. Teisingai, Tomai, režk jam, ką galvoji, – pamaniau. Gink savo sumautas teises!

Grįžau atgal koridoriumi ir pasakiau chirurgui nedaryti operacijos.

– Ne? – nustebė jis. Buvo jau susiruošęs ir persirengęs. Dabar netikėdamas savo ausimis sužiuro į mane. – *Ne?*

Operacinėje chirurgas tikrai išpjovė mano broliui iš šlaunies viršaus gabalą odos ir suformavo iš jos lopą nupjautam riešui pridengti. Visa procedūra truko keturias valandas. Kol ji baigėsi, keli laikraščių reporteriai ir televizijos naujienų redaktoriai jau spėjo paskambinti man į namus ir iškvosti Džoją.

Paskui keletą dienų kateteriu mano broliui į stuburo kanalą buvo lašinami narkotikai, kad apmalšintų skausmą. Į užpakalį jam reguliariai švirkštė antibiotikus ir antipsichotinius vaistus, kad užkirstų kelią infekcijai ir apmaldytų jo karingumą. Patvirtintas lankytojų sąrašas neleido prie jo artintis spaudos atstovams, tačiau visiems kitiems – policijos pareigūnams, psichiatrams, slaugėms, valytojoms – Tomas kiek nekantriai ir nepavargdamas aiškino, kad visiškai neketinęs žudyti. Jis

sakė tenorėjęs žengti viešą žingsnį, kuris pažadintų Ameriką, priverstų mus visus pamatyti tai, ką matė jis, ir suvokti tai, ką jis suprato: kad mūsų šalis privalo atsisakyti gėdingo godumo ir grįžti į dvasingo gyvenimo kelią, jei apskritai norime išgyventi, o ne amžinai klaidžioti tarp savo pačių nužudytų vaikų lavonų. Jis sakėsi buvęs netikintis Tomas, o dabar esąs kaip Simonas Petras – uola, ant kurios Dievas pastatysias naująją savo bažnyčią. Jis prisipažino turįs nepaprastą pranašystės dovaną, kuri drauge esanti ir sunki našta. Jeigu tik žmonės jo klausysią, jis parodysias jiems kelią.

Visa tai jis pakartojo ir man išvakarėse tos dienos, kai turėjo būti išrašytas iš chirurginio skyriaus ir grąžintas į valstijos ligoninę Tri Riverse, kur su pertrūkais gyveno nuo pat 1970 metų.

– Kartais stebiuosi, kodėl būtent man teko priedermė visa tai nuveikti, Dominykai, – atsiduso jis. – Kodėl tai užkrauta ant mano pečių? Man labai sunku.

Aš nieko jam neatsakiau. Nepajėgiau ištarti nė žodžio. Negalėjau nė pažvelgti į jo suluošintą ranką – netgi jau sutvarkytą ir aprištą. Todėl tik dėbsojau į savo šiurkščias, dėmėtas dažytojo rankas. Mačiau, kaip kairioji nevalingai gniaužia dešinėsios riešą. Atrodė, lyg abi būtų ne mano. Nė vienos iš jų nejaučiau.

2



Vieną šeštadienio rytą, kai mudu su broliu tebuvo dešimties, nežinia kodėl užsidedė mūsų šeimos televizorius.

Abu su Tomu tądien beveik visą rytą dykinėjome su pižamomis, žiūrėjome filmukus ir nė iš tolo nepaisėme motinos paliepiimų lipti aukštyn, nusiprausti ir apsilvilti kombinezonus. Turėjome eiti į lauką ir padėti jai plauti langus. Rėjaus nurodymų mudu su broliu klausydavome nedelsdami, tačiau tą savaitgalį mūsų patėvis kartu su savo bičiuliu Edžiu Banasu medžiojo antis. O mamos galėdavai klausyti arba ne – kaip nori.

Kai tai nutiko, ji buvo lauke ir pro langą žiūrėjo į vidų. Pelargonijų lysvėje buvo pasistačiusi taburetę, kad pasiektų nuplauti svetainės langus. Plaukus buvo susukusi suktukais, o į palto kišenes prisikimšusi popierinių rankšluosčių. Kai papurškusi valikliu plačiais mostais ratu braukdavo per stiklą, galėjai pamanyti, kad ji mums mojuoja.

– Gal verčiau einam lauk jai padėti, – numykė Tomas. – Kas bus, jeigu ji pasakys Rėjui?

– Nepasakys, – atšoviau aš. – Ji niekad nesako.

Tai buvo tiesa. Kad ir kaip įsiutindavome mamą, ji niekada neatiduodavo mūsų suėsti tam miegančiam dvimetriniam milžinui, kuris darbo dienomis ramiai knarkdavo svečių kambaryje antrame aukšte, popiet keldavosi pusę keturių, suskambėjus žadintuvui, o naktimis statydavo povandeninius laivus. Laivų statyklos elektrikas, trečia paimaina. Mūsų namuose visi dienomis vaikščiodavo ant pirštų galiukų

ir kalbėdavo pašnibždomis, o laisvė atėidavo tiktai pusę dešimtos vakaro, kai Edis Banasas, taip pat trečioje pamainoje dirbantis Rėjaus bičiulis, savo automobiliu įsukdavo į mūsų keliuką ir pyptelėdavo. Ak, kaip aš laukdavau to signalo! Trokšte jo trokšdavau. Jam pasigirdus, atsileisdavo visi sąnariai, atsipalaiduodavo krūtinė ir rankos, aš vėl galėdavau giliai įkvėpti. Kartais vakarais mudu su broliu atšvėsdavome Edžio mašinos durelių trinktelėjimą, tamsoje šokinėdami ant čiužinių. Išsivadavus nuo Rėjaus mūsų lovos virsdavo batutais.

– Ei, žiūrėk! – šuktelėjo Tomas, su nuostaba dėbsodamas į televizorių.

– Kas yra?

Po akimirkos ir aš pamačiau dūmų sruogelę, kylančią iš už televizoriaus. Pamenu, kad tuo metu kaip tik rodė marionečių šou vaikams. Klounas Klarabelis kažką vaikėsi, mojuodamas selterio buteliu. Staiga dingo ir vaizdas, ir garsas. O palei svetainės sieną plūptelėjo liepsnos.

Pamaniau, kad čia rusų darbas, – ko gero, Chruščiovas vis dėlto numetė bombą! Jei toks neįtikėtinas dalykas nutiktų, – per vakarienę aiškino mums Rėjus, – povandeninių laivų bazė ir jų statykla neišvengiamai būtų taikiniai. Smūgis būtų juntamas net už devynių mylių, Tri Reverse. Visur įsiplikstų gaisrai. O blogiausia, kas nutiktų pas-kui – mes visi sutirptume! Žmonių rankos, kojos ir veidai išsilydytų kaip sūris.

– Greičiau slėpkis! – surikau broliui.

Abu su Tomu parkritome ant grindų ir tiksliai taip, kaip mokykloje rodė per civilinės gynybos mokymus, užsidengėme rankomis galvas. Televizoriaus pusėje kažkas dar ir sprogo, tada aplinkui pasklido juodi troškūs dūmai, o iš viršaus pažiuro stiklo šukės.

Dūmai ir sprogimas prišaukė vidun mamą. Garsiai šaukdama ir po kojomis treškindama stiklo šukes, ji pripuolė prie mūsų, čiupo glėbin Tomą, o man liepė ropštis jai ant nugaros.

– Į lauką negalima! – rėkiau aš. – Ten radioaktyvios dulkės!

– Čia ne bomba! – atsakydama sušuko mama. – Televizorius sprogo!

Vos atsidūrėme lauke, mama liepė mudviem su Tomu lėkti per gatvę pas Antonius ir sakyti, kad kviestų gaisrininkus. Kol ponas Antonis skambino telefonu, ponia Antoni dulkių šluotele braukė mudviem iš ežiuku kirptų plaukų stiklo duženas. Abu spjaudėmės juodomis tirštomis gleivėmis. O kai grįžome ant šaligatvio prie mūsų namų, mamos niekur nesimatė.

– Kur jūsų motina? – suriko ponas Antonis. – Tikiuosi, ji negrižo į vidų? Jėzau, Marija ir Juozapai šventas...

Tomas pravirko. Paskui ir mudu su ponia Antoni apsiašarojome.

– Greičiau, *jūs!* – suspigo mano brolis, toluoje pasigirdus ugnia-gesių sirenoms. Pro svetainės langus mačiau, kad liepsnos jau ryja tinklines mūsų užuolaidas.

Po kokios minutės degančio namo tarpduryje pagaliau išniro mama. Kūkčiodama ji kažką spaudė sau prie krūtinės. Viena jos kišenė liepsnojo – užsidegė į ją sukištas popierinis rankšluostis. Visas jos pal-tas smilko.

Ponas Antonis nuplėšė mamai nuo pečių paltą ir ėmė trypti kojo-mis. Iš už kampo garsiai kaukdamos išsuko dvi ugniagesių mašinos. Iš aplinkinių namų pasipylė kaimynai ir ėmė burtis į grupėles pažiopsoti.

Mama dvokė degėisiais. Ugnis nusvilino jai antakius, o veidą apnešė suodžiais. Kai ji ištiesė ranką, norėdama priglausti prie savęs mudu su Tomu, jai iš glėbio išslydo kelios nuotraukos ir nukrito ant žemės. Tik tada aš supratau, ko ji ėjo į vidų – pasiimti savo nuotraukų albumo, laikomo apatiniame indaujos stalčiuje.

– Dabar jau viskas gerai, – nepaliaujamai kartojo ji. – Viskas gerai, viskas gerai...

Išties, mamai viskas ir *buvo* gerai. Jos tėvo statytą namą jau gelbėjo ugniagesiai. Jos dvynukai buvo čia pat, ranka pasiekiami. Ir ji išsaugojo savo nuotraukų albumą. Vos prieš savaitę aš sapnavau motiną – 1987 metais mirusią nuo krūties vėžio, – stovinčią prie panoraminio lango mudviejų su Džoja bute, žiūrinčią tiesiai į mane ir vėl kartojančią tą seną vaikystės mantrą: „Viskas gerai, viskas gerai, viskas gerai...“

Kažkada, mamai be galo vartant tą išpampusį nuotraukų albumą, kurį ji taip brangino, dvi varinės vielutės, prilaikiusios abu jo viršelius, iš pradžių sulinko, o tada perlūžo, ir didžioji dalis iš tamsaus, storo popieriaus išpjautų albumo lapų atsikabino nuo nugarėlės ir pažiuro po vieną. Albumas taip ir liko pairęs daugelį metų, kol 1986 metų spalį mama ir pati nelyginant knyga buvo atverta ir vėl užversta Jeilyje – Niu Heiveno ligoninėje. Keletą mėnesių prieš tai ji nuolat jautėsi pavargusi ir prislėgta, ją be paliovos krėtė šaltis – niekaip negalėjo sušilti, o tada kairėje krūtyje užčiuopė kažkokį gužą.

– Jis didumo sulig pieštuko trintuku, – telefonu pasakė ji man. – Tačiau Lina Antoni mano, kad turėčiau nueiti pas gydytoją, tai užsi-rašiau.

Mamai nupjovė krūtį. Dar po savaitės pranešė, kad vėžys išplito – metastazių esama jos kauluose ir limfmazgiuose. Jei pasiseks, agresyvaus gydymo dėka ji galinti dar išgyventi kokius šešis ar devynis mėnesius, – pasakė jai onkologas.

Visi mes – patėvis, brolis ir aš – kiekvienas atskirai kaip mokėdami bandėme dorotis su savo jausmais ir skausmu dėl mamos ligos – jos mirties nuosprendžiu. Mes kiekvienas savaip negrabiai stengėmės kaip nors palengvinti jos dalią. Tomas ėmėsi darbo menų ir amatų dirbtuvėse, esančiose valstijos ligoninės Setlio korpuso apačioje. Kol mama gulėjo ligoninės palatoje, skenuojama visokiais aparatais, badoma adatomis ir pumpuojama nuodais, turinčiais nužudyti vėžį, jis ištisas valandas dėliojo, kljavo ir lakavo savo kūrinį, kurį pavadino „šiupininiu koliažu“, – keistą dėlionę iš riešutų, poveržlių, sagučių, sausainukų ir džiovintų pupų, kuri skelbė: DIEVAS = MEILĖ! Trumpam išleista iš ligoninės mama pasikabino tą dirbinį virtuvėje ant sienos, ir ten tie visi sulipinti niekučiai, regis, pulsavo nelyginant gyvi – tarsi mokslo populiarinimo filme rodomas vaizdas per mikroskopą, kai kokio nors organizmo molekulės visos keistai juda ir trūkčioja. Man buvo nejauku net žiūrėti.

O mano patėvis nusprendė pagaliau sutaisyti pairusį mamos albumą. Išsitraukęs jį iš indaujos stalčiaus nusinėšė į garažą. Ten jis ilgai netrukęs sugalvojo sprendimą – sutvirtino iširusią nugarėlę specialiai užsakytomis aliuminio plokštelėmis ir nedidukais metaliniais varžteliais.

– Na štai, tvarka, – pasakė man Rėjus, rodydamas sutaisytą ir iš naujo įrištą albumą. Laikydamas ištiestoje rankoje, jis atvertė albumą, atsukęs į apačią, ir dar išdidžiai pamojavo jo viršeliais – tarsi kokios sumedžiotos anties sparnais.

Mano sumanymas, kaip nudžiuginti mirštančią mamą, buvo pats brangiausias ir ambicingiausias iš visų. Nusprendžiau atnaujinti jos rožinę šeštojo dešimtmečio stiliaus virtuvę, užglaistyti supleišėjusias sienas, suklypusias spinteles pakeisti naujomis ir dar per vidurį įtaisyti „salą“ su integruota orkaite ir virykle. Manau, kad visa tai sugalvojau norėdamas parodyti mamai, jog už visus labiau ją myliu. Ar kad iš mūsų trijų jaučiuosi labiausiai dėkingas už tai, ką dėl mūsų jai teko ištverti. Ar kad labiausiai apgailestauju, jog likimas pirmiausia apdovanojo ją smurtautoju vyru, tada – šizofreniku sūnumi, o galiausiai priėjęs paplekšnojo jai per petį ir įteikė „didžiąją V“. Tačiau man pavyko tikrai įrodyti, kad iš visų labiausiai negaliu susitaikyti su lemtimi.

Jeigu jau užsikroviau šitiek vargo ir išlaidų, kad parūpinčiau jai naują virtuvę, vadinasi, ji turėtų dar tiek ilgai išgyventi, kad spėtų ja pasidžiaugti.

Nepraėjus nė savaitei nuo tada, kai ją išleido iš ligoninės, nešinas savo įrankių dėže ankstyvą šeštadienio rytą aš pasirodžiau sename mūriniame mūsų dvibutyje. Rėjus, kuris nieku gyvu nepritarė sumanymui, vos man įžengus piktai šnarpšdamas išėjo. Išblyškusi ir vos paeinanti mama vargais negalais išspaudė šypsena ir ėmė nešioti savo skardines ir kitokius niekniekius iš virtuvės į laikiną podėlį. Stovėdama sandėliuko tarpduryje ji stebėjo, kaip pradedu remontą: užkišęs tarp panelio ir sienos laužtuvą, smarkiai trenkiau per jį plaktuku. Sūgniaučusi ranką į kumštį, mama kilstelėjo jį sau prie burnos ir ėmė stuksenti į apatinę lūpą.

Cypdama ir treskėdama išluptais iš sienos vinimis, daugiau nei metro pločio panelio plokštė atsiskyrė nuo sienos; po ja atsivėrė plikas tinkas, lentjuostės ir apnuoginta sija, ant kurios kažkas buvo prirašęs kažkokių žymenų ir skaičių.

– Pažiūrėk! – sušukau aš, norėdamas parodyti mamai tuos užrašus, kurie, kaip spėjau, buvo įbrėžti jos tėvo ranka. Bet kai atsigrėžiau, pamaciau, kad tarpduryje tuščia.

Tuo metu buvau trisdešimt šešerių, beveik prieš metus nelaimingai išsiskyręs. Kartais vidurnaktį lovoje vis dar tiesdavau ranką, ieškodamas Desos, o jos neradęs išsigandęs pabusedavau. Kartu mes buvome išgyvenę šešiolika metų.

Mamą radau sėdinčią svetainėje; ji bandė nuslėpti ašaras. Jai ant kelių gulėjo naujai įrištas nuotraukų albumas.

– Kas nutiko?

Ji tik papurtė galvą ir vėl ėmė stuksenti sau per lūpą.

– Nežinau, Dominykai. Tu eik, darbuokis. Tiesiog dabar viskas taip keičiasi...

– Tu *nenori* naujos virtuvės? – paklausiau aš. Tai nuskambėjo kaip grasinimas.

– Mielasis, negaliu sakyti, kad nenorėčiau, – pasakė ji ir paplekšnojė per sofos pagalvę šalia savęs. – Eikš, prisėsk!

Bet aš likau stovėti ir priminiau jai, kaip ji ištisus dešimtmečius skundėsi, kad virtuvėje per mažai vietos. Papasakojau, kokių naujų viryklių buvau matęs virtuvės įrangos parduotuvėje: degikliai jų viršuje paslėpti po ištisine lygia plokšte – vienas juokas valyti! Kalbėjau visai

kaip parduotuvės konsultantė, kuri vedžiojo mane nuo vieno tokio virtuvinio stebuklo prie kito.

Mama pasakė suprantanti, kad turėti naują virtuvę būtų puiku, tačiau dabar jai turbūt labiau norėtusi, kad niekas nesikeistų.

Aš atsisėdau. Ir beviltiškai atsidusau.

– Jeigu būtinai nori man ką nors padovanoti, – ištarė ji, – tai verčiau kokią smulkmenėlę.

– Ką gi, gerai, – suniurzgiau aš. – Padarysiu ir aš tau kokį koliažą, kaip Tomas. Tik ant maniškio bus parašyta: GYVENIMAS – ŠLAMŠTAS. Arba: JĖZUS YRA KALĖS VAIKAS! – Mano motina buvo giliai tikinti. Lygiai sėkmingai būčiau galėjęs kalti savo laužtuvu tiesiai jai į randą.

– Nereikia taip piktai, mielasis, – sukuždėjo ji.

Staiga, savo paties nuostabai, aš pratrūkau raudoti – ašaros pasipylė upeliais, o kažkur galugerkyje užgniaužti kūkčiojimai veržėsi iš lūpų tarsi kimus amsėjimas.

– Man baisu, – šiaip taip pratariau.

– Ko tu bijai, Dominykai? Sakyk!

– Pats nežinau, – atsakiau. – Bijau dėl tavęs.

Tačiau iš tikrųjų man baisu buvo dėl savęs paties. Buvau bebaigiąs ketvirtąją dešimtį, o neturėjau nei žmonos, nei vaikų. Netrukus nebeturėsiu ir motinos. Tada man liks tiktai pamišęs brolis ir Rėjus.

Mama ištiesė ranką ir paglostė man dilbį.

– Ką gi, mielasis, – pasakė ji, – tai išties baisu. Bet aš tai priimu, jeigu tokia Dievo valia.

– Dievo valia! – paniekinamai prunkštelėjęs pakartojau aš. Tada persibraukiau rankove akis ir atsikrenkščiau.

– Padovanok man kokią smulkmenėlę, – dar sykį paprašė ji. – Prisimeni, kaip kartą aną pavasarį atvažiavai ir pasakei: „Ei, mama, šok į mašiną, nupirksiu tau ledų su šokoladu!“ Štai kas man patiktų! Tiesiog užsuk aplankyti. Pavartyk kartu su manim albumą...

Mamos nuotraukų albume, užkišti už viršutinio viršelio pamušalo, yra pora mano ir Tomo atvaizdų, prieš keturis dešimtmečius iškirptų iš Tri Verso dienraščio. Sulankstyta laikraštinio popieriaus skiautė, paradavusi nuo senatvės, atrodo plonytė ir trapi lyg negyvėlio oda. Pirmojoje nuotraukoje mudu esam susiraukšlėję naujagimiai, o į vystyklus susukti mudviejų kūneliai išsilenkę vienas šalia kito tarsi du priešingi skliauste-

liai. IDENTIŠKI DVYNIAI PALYDI SENUOSIUS IR SUTINKA NAUJUOSIUS, – skelbia laikraščio antraštė. Toliau straipsnyje rašoma, kad Tomas ir Dominykas Tempestos gimė memorialinėje Danielio P. Šenlio ligoninėje – atitinkamai 1949 metų gruodžio 31 ir 1950 metų sausio 1 dieną – skirtingais kalendoriniais metais, nors juos teskyrė vos šešios minutės. (Straipsnyje nė neužsimenama apie mūsų tėvą, tiktai parašyta, kad neįvardinta mudviejų motina „jaučiasi gerai“. Mudu buvome pavainikiai; laikraštis tikrai būtų diskretiškai nieko nerašęs apie mūsų gimimą, jei nebūtume tapę naujametinės nakties kūdikiais.) „Mažasis Tomas pirmas atėjo į pasaulį – 23 valandą 57 minutės, – toliau aiškina ma straipsnyje. – Jo brolis Dominykas gimė trys minutės po vidurnakčio. Abu jie tarsi įrėmino pirmąją ir antrąją dvidešimto amžiaus puses!“

Antrojeje laikraščio nuotraukoje, darytoje 1954 metų sausio 24 dieną, mudu su broliu jau esam vadinami Tomu ir Dominyku Birdsisiais. Pasipuošę vienodomis jūreiviškomis kepuraitėmis ir vilnoniais iki kaklo užsagstomais švarkeliais mudu džiugiai sveikiname dienraščio skaitytojus. Tarp mudviejų atsitūpusi pozuoja Mamytė Eisenhower, apglėbusi kiekvieną iš mūsų į audinės kailinių rankovės įkištomis rankomis. Pasipuošusi gėlėmis padabinta skrybėlaite, iš po kurios kyšo jos trumpieji kirpčiukai, ponია prezidentienė plačiai šypsosi, žiūrėdama tiesiai į objektyvą. O mudu su Tomu, abu vos ketverių, atrodome vienodai paklusnūs ir išsigandę. Po nuotrauka antraštė – PIRMOJI DAMA SULAUKĖ DVIGUBO SVEIKINIMO.

Tą žiemos dieną prezidento žmona buvo atvykusi į Grotoną Konektikute, kad sudaužytų šampano butelį į bortą naujai pastatytam povandeniniam laivui *Nautilus* – pirmajam Amerikos povandeniniam laivui, varomam branduoliniu kuru. Mūsų šeima kartu su visa minia grūdosi priešais įžymybių pakylą – buvome gavę bilietus, kadangi naujasis mūsų patėvis dirbo laivų statykloje ir tvarkė statomų laivų vamzdynus. Ši statykla drauge su kariniu laivynu ir sukūrė *Nautilus* – Amerikos viltį atsilaukiyti prieš komunizmą.

Pasak mano mamos, laivo nuleidimo į vandenį dienos rytas buvo labai žvarbus ir rūškanas, bet paskui, prieš pat ceremonijos pradžią, saulė staiga perplėšė debesis ir viskas aplinkui nušvito. Mama pasimeldė šv. Onai, kad atsiųstų gerą orą, tad šis staigus pragiedrėjimas rodėsi jai lyg mažas stebuklas, akivaizdžiai liudijantis tai, ką visi jau ir taip žinojo: kad Dangus yra mūsų pusėje, prieš bedievius komunistus, trokštančius užkariauti pasaulį ir sutrinti Ameriką į dulkes.

– Niekad nesijaučiau tokia išdidi, kaip tą dieną, Dominykai, – prisipažino mama man tą rytą, kai pradėjau ir iškart nutraukiau jos virtuvės remontą. Užuoat dirbęs, sėdėjau ir žiūrinėjau nuotraukas. – Pamačiau judu abu šalia prezidento žmonos! Prisimenu viską taip aiškiai, lyg tai būtų buvę vakar. Prezidentienė su kažkokio admirolo pačia stovėjo kiek aukščiau, ant įžymiems svečiams skirtos pakylės. Ji mojavu susirinkusiai miniai, o aš pasakiau jūsų tėvui: „Žiūrėk, Rė-jau! Ji rodo tiesiai į berniukus!“ Bet jis burbtelėjo: „Ai, liaukis! Čia tik spektaklio dalis!“ Vis dėlto aš buvau tikra, kad ji žiūri į judu. Taip juk nuolat nutikdavo. Žmonėms taip patinka dvynukai! O judu visuomet atrodėte ypatingi.

Prisiminusi tą laimingą kadaise išgyventą dieną mama pagyvėjo, o jos balsas liovėsi drebėjęs. Praeitis, tos senos nuotraukos, pro langą staiga įspindusi skaisti ryto saulė – visa tai be galo ją džiugino ir netgi, man rodės, kiek apmalšino skausmą.

– O paskui, nespėję nė susivokti, jau visi keturi buvome slaptosios tarnybos pareigūnų nuvesti į Karininkų klubo svetainę. Rėjus dairėsi lyg niekur nieko, o man net kojas pakirto iš išgąščio. Pamaniau, kad ko nors prisidirbome ir turėsime nemalonumų. O pasirodo, toks buvo ponios Eisenhower nurodymas, mat ji panoro nusipaveiksluoti su abiem mano berniukais!

Tačiau mus priėmė lyg didelius ponus. Tavo tėvas gėrė kokteilį kartu su admirolu Rikoveriu ir keliais aukštais karininkais. Jie klausinėjo jo apie tarnybą armijoje. O tada oficiantas atnešė judviem su broliu apelsinų limonado, supilto į aukštas matinio stiklo stiklines – didumo kone kaip jūs patys! Aš taip bijojau, kad kuris neaplietumėt tuo limonadu pirmosios ponios!

– O ką judvi su ja gėrėte? – paerzinau mamą. – Gal alaus su degtine?

– Ką tu, mielasis, aš neįstengiau nė lašo nuryti! Visa virpėjau iš jaudulio, stovėdama taip arti jos. Pamenu, ji paprašė atnešti „Manhattaną“ ir paėmė krekerį, apteptą kepenų paštetu. Buvo labai maloni ir tokia žemiška! Paklausė, ar aš pati pasiuvau tuos jūreiviškus kostiumėlius judviem su Tomu. Prisipažino irgi kartais dar paimanti į rankas mezginį, ypač kai tenka keliauti kartu su prezidentu, tačiau taip ir neišmokusi siūti. O kai pritūpė nusifotografuoti kartu su judviem, tai pasisakė irgi turinti anūką, vos truputį vyresnį už jus. Ji kalbėjo apie Deividą Eisenhowerį. Džulijos Nikson vyrą. *Kemp Deividą!*

Sulig tais žodžiais mama palingavo galvą ir nusišypsojo, tarsi vis dar negalėdama patikėti. O tada išsitraukė ir chalato rankovės popierinę nosinaitę ir nusišluostė akis.

– Tavo senelis tiesiog nebūtų galėjęs tuo patikėti, – pridūrė ji. – Jis pats atvyko į šią šalį kiauromis kišenėmis, o štai, nespėjus nė apsidairyti, du jo anūkėliai jau bičiuliaujasi su Jungtinių Amerikos Valstijų pirmąja ponija! Ak, tėveliui tai būtų be galo patikė! Būtų pūtęsis lyg povas...

Tėvelis.

Domenikas Onofrijus Tempesta – mano senelis iš motinos pusės, kurio garbei buvau pavadintas, mamos albume užėmė garbingą vietą – kaip ir jos gyvenime, kuris visas buvo skirtas jam tarnauti. Senelis mirė 1949 metų vasarą, nė nenujausdamas, kad jo netekėjusi trisdešimt trejų metų duktė, prižiūrinti namus, – vienintelė jo atžala! – laukiasi dvynių. Augdami mudu su broliu tolydžio girdėdavome pasakojimus apie senelį kaip apie griežtą ir nepalenkiamą tobulybės įsikūnijimą, įamžintą keliose dešimtyse parudavusių fotografijų ir kokiam šimte anekdotų. Visi mamos pasakojimai apie senelį tik sutvirtindavo mūsų įsivaizdavimą, kad *jis* buvo pats viršiausias, *jis* valdė visą šeimą ir viskas būdavo taip, kaip *jis* pasakydavo.

Į Ameriką jis atvyko 1901 metais iš gimtosios Sicilijos ir sugebėjo čia prasimušti, nes, mūsų laimei, mokėjo išmintingai tvarkytis su pinigais ir nevengė sunkaus darbo. Iš vieno fermerio našlės jis nusipirko pusę akro žemės ir tapo pirmuoju italu imigrantu, įsigijusiu nekilnojamojo turto Tri Riverse, Konektikuto valstijoje. Senelis parūpino stogą mums virš galvos, jis „savo rankomis pastatė“ tą mūrinį Viktorijos stiliaus dvibučių Bugienių gatvėje, kur mes gyvenome, kai buvom maži, ir kur mano motina praleido visą gyvenimą. Jos tėvelis turėjo geležinę valią ir buvo užsispyręs bei nepalenkiamas – tiktai šie broožai leido jam „vienui vienam“ tinkamai išauginti mažą dukrelę. Jei mums atrodo, kad *Rėjus* yra griežtas, tai mes tiesiog niekad nematėm senelio! Kartą, kai mama buvo dar maža mergytė, ji per vakarienę kažko užsiožiavo ir nenorėjo valgyti kiaušinienės. Tėvelis leido jai iki soties zyzti ir atsikalbinėti, o paskui, netaręs nė žodžio, ištiesė ranką ir sugrūdė jos galvą tiesiai į lėkštę.

– Kai atsitiesiau, man nuo plaukų varvėjo kiaušinio trynys, o nosis ir net blakstienos buvo aplipusios kiaušiniene. Aišku, blioviau taip, kad net stogas kilnojosi! Bet nuo to vakaro visada valgydavau tai, kas paduota, ir daugiau nebeatsikalbinėdavau.